

АНГЛІЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ БІБЛІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ: СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ

Біблеїзми, або *біблійні фразеологізми*, – це сталі вирази, що походять із текстів Біблії та використовуються в мові у переносному значенні [2, с. 1]. Вважають, що до англомовного наукового обігу термін «біблеїзм» уперше ввела американська дослідниця Луїза Сміт [1, с. 68]. Саме вона виокремила біблійні фразеологізми в окремий клас фразеологічних одиниць. Біблеїзми відіграють значну роль у формуванні фразеологічного фонду багатьох мов світу, зокрема й української. Сталість, образність та експресивність біблійних фразеологізмів роблять їх цінним об'єктом лінгвістичного дослідження.

Аналіз наукових розвідок, зосереджених на вивченні природи та функцій біблійних фразеологізмів, дозволяє зробити наступні висновки:

- Біблія є культурним надбанням, яке суттєво вплинуло на формування багатьох мов та культур світу;
- біблеїзми інтегрують глибокий культурний зміст, який може бути незрозумілим для людей, не знайомих із біблійними текстами;
- при перекладі біблеїзмів необхідно враховувати культурні відмінності між мовами та знаходити еквіваленти, які б передавали не лише значення, але й культурний контекст;
- біблеїзми часто мають переносне значення, яке може відрізнятися від буквального значення слів-компонентів;
- із плином часу значення біблеїзмів може змінюватися, що ускладнює їхній переклад;
- при перекладі необхідно враховувати семантичну еволюцію біблеїзмів та знаходити еквіваленти, які б передавали їхнє сучасне значення.

Біблеїзми в англійській та українській мовах мають спільне джерело – Біблію, що зумовлює використання схожих образів, сюжетів та фразеологічних одиниць, які знайшли своє відображення в літературі та мистецтві етносів. У різних культурах біблійні оповіді можуть набувати специфічних інтерпретацій, відображаючи національні особливості та історичний досвід. Біблеїзми також відіграють важливу роль у міжкультурній комунікації, слугуючи спільним знаменником для людей різних віросповідань та культурних традицій. Вони створюють спільне мовне поле, що сприяє взаєморозумінню та діалогу.

Одним із найцікавіших питань дослідження біблійних фразеологічних одиниць є порівняння їх перекладу у різних мовах. Співставний аналіз біблеїзмів в англійській та українській мовах виявляє як спільні, так і відмінні риси, зумовлені культурними, історичними та мовними особливостями. Обидві мови запозичили багато фразеологічних одиниць із Біблії, яка є спільним культурним надбанням людства, і саме цим пояснюється наявність схожих за значенням та формою виразів у різних мовах. Наприклад, укр. «агнець божий» та англ. *'lamb of God'* в обох мовах позначають безвинну жертву. Багато біблеїзмів в обох мовах мають схоже переносне значення, що відображає спільні моральні та

етичні цінності. Наприклад, англ. *'Sow the wind, reap the whirlwind'* та укр. «Що посієш, те й пожнеш» містять спільну морально-етичну настанову.

Водночас, різні культурні контексти можуть певним чином впливати на використання та сприйняття біблеїзмів, і деякі з них можуть мати додаткові конотації або відтінки значення в одній мові, яких немає в іншій. Наприклад, вираз *'prodigal son'* означає не тільки людину, що повернулася після тривалих поневірянь, але й таку, яка нерозважливо витрачає гроші, оскільки *'prodigal'* в англійській мові означає «марнотратний». Український вираз «блудний син» має сильніше морально-етичне забарвлення і вживається для характеристики людини, яка оступилася, відійшла від правильного шляху, але повернулася на нього.

Необхідно зазначити, що під час перекладу біблеїзмів часто з'являються труднощі, обумовлені певними чинниками. По-перше, для якісного перекладу біблійного виразу перекладачеві слід детально вивчити той фрагмент Біблії, якого стосується цей вираз. Доволі складно перекласти вислів *'Bombs on Earth, I'll Will to Man'*, якщо перекладач не матиме уявлення про виникнення цього виразу, пов'язаного з пророцтвом від Езекіля: *'And I will bring him to judgment with pestilence and bloodshed; I will rain down on him, on his troops, and on the many peoples who are with him, flooding rain'* (38:22).

По-друге, труднощі перекладу біблійних фразеологізмів також полягають у їхній лексико-стилістичній маркованості: часто один і той самий біблеїзм може вживатися у позитивному або негативному, іронічному або гумористичному значенні. Наприклад: *to eat bread to the full; alpha and omega* тощо. У таких випадках перекладач має зрозуміти стилістичне навантаження виразу, і підібрати необхідний еквівалент, який має бути емоційно маркованим. Наприклад: Біблійний вираз *'the fleshpots of Egypt'* (казани із м'ясом у землі єгипетській) позначає матеріальний добробут, корисливі матеріальні блага, на які люди готові обміняти моральні цінності.

Біблеїзм *'to play Samson in the temple'* (вчинити, як Самсон у храмі) позначає «згубити ворогів або супротивників і при цьому загинути самому».

Біблеїзми набули статусу фразеологічних одиниць в обох мовах, але часто при їх використанні спостерігаються певні розбіжності, які можуть бути семантичними, граматичними, стилістичними.

Семантичні розбіжності полягають у тому, що еквіваленти в обох мовах (англійській та українській) відрізняються за обсягом значень і оцінного навантаження. Англійські біблеїзми, зазвичай, мають більше переносних значень, аніж українські, тому при тотожності основного значення переносні значення співпадають лише частково. Наприклад: *'Manna (of heaven; in the wilderness; in the desert)* – манна (небесна): 1) їжа, яку Ісус дав синам ізраїлевим під час їхнього подорожування в пустелі; 2) щось дрібне.

Граматичні розбіжності обумовлені наявністю різних синтактико-морфологічних моделей в обох мовах. Наприклад, англ. *Doubting Thomas* може вживатися як в однині, так і в множині, та дозволяє заміну компонентів (*Doubting Ernest; Doubted Thomas; Doubting Thomases*). Український еквівалент «Фома невірний» вживається лише в однині і не допускає заміну компонентів.

Таким чином, особливості відтворення англійських біблеїзмів українською мовою обумовлюють головну вимогу до перекладача – знати, яке значення має

той чи інший біблійний фразеологізм, та вміти ідентифікувати його у різних контекстах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубравська З. Р. Етимологія, трансформація й класифікація біблеїзмів у сучасному англійському мовленні // Молодий вчений. 2019. № 4.2 (68.2) С. 68-71. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4.2/17.pdf>
2. Лещенко Г.В., Гречуха Л.О. Сучасні класифікації біблійних фразеологізмів // Modern engineering and innovative technologies. 2024. (31-04). С. 146-152. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/2314-Article%20Text-1990-1-10-20240616%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/2314-Article%20Text-1990-1-10-20240616%20(3).pdf)